

Sygn. akt V CSK 467/07

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 marca 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Sychowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

SSA Michał Kłós

w sprawie z powództwa G. R.

przeciwko Zakładom Farmaceutyczno-Chemicznym i Hurtowni Apteczno-Drogerijnej "D(...)" S.A. w K.

z udziałem interwenienta ubocznego Przedsiębiorstwa Handlowego „U(...)” Spółki z o.o. w K.

o ustalenie nieistnienia uchwał,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 5 marca 2008 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego i interwenienta ubocznego od wyroku Sądu Apelacyjnego w z dnia 22 czerwca 2007 r., sygn. akt V ACa (...),

odrzuca obie skargi kasacyjne w części dotyczącej oddalenia obu apelacji od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 9 lutego 2005 r., sygn. akt XIII GC (...) w zakresie odnoszącym się do wymienionych w nim uchwał z dnia 20 września 2001 r. nr (...);

oddala obie skargi kasacyjne w pozostałej części;

zasądza od interwenienta ubocznego na rzecz powoda kwotę 1080 (jeden tysiąc osiemdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 9 lutego 2003 r. Sąd Okręgowy w K. stwierdził nieistnienie uchwał nr (...)/2001, nr (...)/2001, nr (...)/2001, nr (...)/2001, nr (...)/2001 i nr (...)/2001, podjętych w dniu 20 września 2001 r. przez walne zgromadzenie akcjonariuszy Zakładów Farmaceutyczno-Chemicznych i Hurtowni Apteczno-Drogeryjnej „D.(...)” Spółki Akcyjnej w K. Apelacje od tego wyroku tejże Spółki – pozwanej w sprawie i interwenienta ubocznego – Przedsiębiorstwa Handlowego „U.(...)” Spółki z o.o. K. wyrokiem z dnia 11 sierpnia 2005 r. Sąd Apelacyjny oddalił. Wyrok ten, na skutek skarg kasacyjnych pozwanej i interwenienta ubocznego, wyrokiem z dnia 12 maja 2006 r. Sąd Najwyższy uchylił i przekazał sprawę Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 czerwca 2007 r. także obie apelacje oddalił.

W sprawie zostało ustalone, że postanowieniem z dnia 23 grudnia 1996 r. Sąd Rejonowy w K. umorzył 299 akcji na okaziciela wyemitowanych przez pozwaną w 1929 r. i nowe akcje, w zamian za umorzone, nakazał wydać do rąk E. M.-K. Akcje takie zostały wystawione i wydane E. M.-K. Jednakże nie zostały one opatrzone pieczęcią Spółki oraz podpisem Zarządu. Umową z dnia 29 lipca 2001 r. E. M.-K. sprzedała wszystkie te akcje S. G. i wydała je nabywcy. Umową z dnia 10 sierpnia 2001 r. S. G. akcje te sprzedał i wydał powodowi. W dniu 20 września 2001 r. zwołane zostało walne zgromadzenie pozwanej. W zgromadzeniu tym wziął udział S. G. jako osoba reprezentująca cały kapitał akcyjny, nie brał zaś udziału powod. Na zgromadzeniu tym podjęto sześć uchwał: 1) zatwierdzającą sprawozdanie finansowe obejmujące bilans i rachunek zysków i strat za okres od dnia 1 stycznia 2000 r. do dnia 31 grudnia 2000 r., 2) zatwierdzającą sprawozdanie Zarządu za ten sam okres i udzielającą absolutorium Prezesowi Zarządu z wykonania obowiązków w roku obrotowym 2000, 3) zatwierdzającą sprawozdanie Rady Nadzorczej za wymieniony okres i udzielającą absolutorium członkom Rady Nadzorczej z wykonania przez nich obowiązków w roku obrotowym 2000, 4) dotyczącą pokrycia straty Spółki w okresie od dnia 1 stycznia 2000 r. do dnia 31 grudnia 2000 r. w wysokości 7.460,27 zł z zysków przyszłych pięciu lat obrotowych, 5) odwołującą członków Rady Nadzorczej i 6) powołującą członków Rady Nadzorczej.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny uznał, że wobec braku pieczęci Spółki i podpisu Zarządu na duplikatach akcji wydanych w zamian za akcje umorzone, dokumenty akcji są nieważne, w konsekwencji obrót nimi nie wywołał żadnych skutków prawnych. Jednakże wobec niewydania E. M.-K. ważnych duplikatów akcji, mogła ona w drodze przelewu (art. 509 k.c.) zbyć swoje prawa wynikające z akcji, co też uczyniła, zbywając je na rzecz S. G. Ten zaś, w drodze dalszego przelewu, w dniu 10 sierpnia 2001 r. skutecznie zbył przysługujące mu prawa z akcji na rzecz powoda. W dniu 20 września 2001 r. powód był zatem akcjonariuszem pozwanej i przysługiwały mu prawa z 299 akcji. Na posiedzeniu, które odbyło się w tym dniu, nie reprezentowana zatem była ani jedna akcja, co w istocie nie pozwala na uznanie go za walne zgromadzenie. Dopuszczalne jest powództwo o ustalenie nieistnienia uchwał walnego zgromadzenia spółki i powód ma interes prawny w ustaleniu nieistnienia uchwał podjętych w dniu 20 września 2001 r. przez walne zgromadzenie pozwanej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 22 czerwca 2007 r. zaskarżyli skargami kasacyjnymi pozwana i interwenient uboczny. Podstawą obu skarg kasacyjnych stanowi: 1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 921¹² w zw. z art. 921¹⁶ oraz art. 517 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h., a także art. 11 ust. 3 dekretu z dnia 10 grudnia 1946 r. o umarzaniu utraconych dokumentów, polegające na uznaniu, że w obrocie tradycyjnym dopuszczalne jest przeniesienie ogółu praw z akcji na okaziciela, w tym korporacyjnych, bez przeniesienia dokumentu akcji i 2) naruszenie przepisu postępowania – art. 389²⁰ k.p.c. przez zastosowanie wykładni odmiennej niż dokonana przez Sąd Najwyższy i przyjęcie, że obrót akcjami Spółki – pomimo nieważności dokumentów akcji – został dokonany. Skarżący wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sadowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną interwenienta ubocznego powód wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od interwenienta na jego rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

I. Obie skargi kasacyjne – wniesione przez adwokata – opłacone zostały opłatą w wysokości po 2.000 zł. Jak wydaje się, opłata w tej wysokości uiszczona została ze względu na treść § 29 pkt 5 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398; dalej – „u.k.s.c.”) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o kosztach sądowych w sprawach

cywilnych (Dz. U. z 2007 r. Nr 21, poz. 123), aczkolwiek bez uwzględnienia, że zaskarżeniem objęto wyrok dotyczący 6 uchwał walnego zgromadzenia spółki, wobec czego opłata ustalona na podstawie tego przepisu powinna wynieść 12.000 zł (6 x 2000 zł).

Wprawdzie ostatnio powołana ustawa weszła w życie w dniu 10 marca 2007 r., ale według jej art. 2 do spraw wszczętych przed dniem wejścia w życie tej ustawy, a zatem i do opłaty od skarg kasacyjnych wniesionych w rozpoznawanej sprawie, stosuje się przepisy dotychczasowe. Oznacza to, że w sprawie o ustalenie nieistnienia uchwały organu spółki opłata zależy od charakteru uchwały, a więc od tego, czy uchwała dotyczy spraw majątkowych, czy niemajątkowych (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2007 r., III CZP 145/06, OSNC 2007, nr 12, poz. 176). W pierwszym wypadku należy się opłata stosunkowa, ustalona od wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 18 ust. 1 w zw. z art. 13 u.k.s.c.), w drugim zaś – opłata stała w wysokości 600 zł (art. 18 ust. 1 w zw. z art. 26 ust. 1 pkt 6 u.k.s.c.). Pierwsze cztery uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy pozwanej z dnia 20 września 2001 r. są uchwałami dotyczącymi spraw majątkowych, natomiast uchwały nr (...)/2001 i nr (...)/2001 o odwołaniu i powołaniu członków Rady Nadzorczej dotyczą spraw niemajątkowych. Wobec zaskarżenia skargami kasacyjnymi wyroku stwierdzającego nieistnienie uchwał o charakterze majątkowym, skargi kasacyjne powinny zawierać oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398⁴ § 2 k.p.c.). Żadna z wniesionych skarg oznaczenia tego nie zawiera. Zbędne jest jednakże wzywianie skarżących do uzupełnienia tego braku (zob. dotyczącą apelacji, odpowiednio odnoszącą się do skargi kasacyjnej uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2007 r., III CZP 77/07, „Izba Cywilna” 2007, nr 9, s. 9). Żeby w sprawie gospodarczej o prawa majątkowe skarga kasacyjna była dopuszczalna, wartość przedmiotu zaskarżenia nie może być niższa niż 75.000 zł (art. 398² § 1 k.p.c.) co powoduje, że opłata uiszczona od skargi nie może być niższa niż 3.750 zł (art. 18 ust. 1 w zw. z art. 13 u.k.s.c.). Nieopłacenie wniesionych skarg kasacyjnych w zakresie dotyczącym uchwał o charakterze majątkowym (każdej z tych uchwał) przynajmniej opłatą w takiej wysokości powoduje, że skargi kasacyjne w tej części podlegają odrzuceniu z powodu nienależytego ich opłacenia (art. 130² § 3 i art. 398⁶ § 2 k.p.c.).

II. 1. W wyroku z dnia 12 maja 2006 r. Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że dokument akcji nieopatrzony pieczęcią spółki i podpisem zarządu jest nieważny oraz że walne zgromadzenie akcjonariuszy, na którym nie jest reprezentowana ani jedna

akcja, nie stanowi walnego zgromadzenia, a podjęte na nim uchwały nie istnieją, a zakaz zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia na podstawie art. 189 k.p.c. nie dotyczy uchwał nieistniejących. Wbrew twierdzeniu skarżących Sąd Najwyższy nie dokonał wykładni prawa dotyczącego obrotu akcjami, w szczególności w sytuacji gdy dokumenty akcji są nieważne.

Związanie wykładnią prawa dokonana przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.) obejmuje tylko wykładnię wyraźnie dokonaną w orzeczeniu Sądu Najwyższego. Nie można domniemywać, jak czynią to skarżący, że Sąd Najwyższy dokonał wykładni prawa, bo „gdyby istniała prawna możliwość obrotu prawami z akcji na okaziciela bez dokumentu, to zasada ta musiała by być wyrażona przez Sąd Najwyższy rozpatrujący sprawę po raz pierwszy”.

Zarzut skarżących naruszenia art. 398²⁰ k.p.c. jest zatem niezasadny.

2. Nie można natomiast odmówić racji zarzutowi skarg kasacyjnych dotyczącemu naruszenia prawa materialnego w postaci przepisów wskazanych w tych skargach.

Umorzenie akcji nie oznacza unicestwienia praw inkorporowanych w dokumencie akcji, które nadal istnieją, jednakże powoduje pozbawienie mocy prawnej dokumentu akcji. Wypis prawomocnego postanowienia o umorzeniu akcji zastępuje umorzony dokument akcji, dopóki w zamian za ten wypis nie będzie wydany nowy dokument (duplikat) (art. 11 ust. 3 dekretu z dnia 10 grudnia 1946 r. o umarzaniu utraconych dokumentów, Dz. U. z 1947 r. Nr 5, poz. 20, w zw. z art. 357 § 3 k.s.h.).

Z akcjami na okaziciela związana jest zasada wynikająca z istoty dokumentów na okaziciela, że do przeniesienia praw wynikających z tych dokumentów nie stosuje się przepisów o przelewie wierzytelności; przeniesienie tych praw następuje przez przeniesienie własności dokumentu i do przeniesienia praw z dokumentu wymagane jest wydanie tego dokumentu (art. 921¹² w zw. z art. 921¹⁶ k.c.; zob. też art. 517 § 1 i 2 k.c.). Jeżeli dokument akcji na okaziciela, także duplikat wydany w zamian za akcję umorzoną, jest nieważny, zbycie akcji nie powoduje przeniesienia na nabywcę praw wynikających z akcji.

W literaturze przedmiotu – na co powołał się Sąd Apelacyjny – wyrażony został pogląd, że wyjątkowo dopuszczalne jest przeniesienie przez akcjonariusza praw wynikających z akcji na okaziciela w drodze przelewu, gdy spółka nie wydała dokumentu akcji. Trzeba jednakże zauważyć, że akcjonariusz nabywa roszczenie o wydanie dokumentu akcji w terminie miesiąca od dnia rejestracji spółki i zarząd zobowiązany jest wydać dokument akcji w terminie tygodnia od dnia zgłoszenia roszczenia przez

akcjonariusza (art. 328 § 5 k.s.h.). Takie prawo akcjonariusza i odpowiadający mu obowiązek spółki należy odpowiednio odnieść do przypadku, gdy wydany dokument akcji został znacznie uszkodzony albo jest wadliwy lub nieważny (art. 357 § 1 k.s.h.), jak i do przypadku, gdy statut nie reguluje trybu wydawania duplikatów akcji, które uległy zniszczeniu lub zostały utracone przez akcjonariusza i zachodzi potrzeba wydania uprawnionemu nowego dokumentu po umorzeniu zniszczonego lub utraconego (art. 357 § 3 k.s.h.). Ustawa stwarza zatem mechanizm ograniczający czas trwania wyjątkowej sytuacji, kiedy akcjonariusz pozbawiony jest w ogóle posiadania dokumentu akcji lub w takiej jego postaci, która nie pozwala na uznanie go za ważny dokument. Uzasadnia to podważenie poglądu, że w konfrontacji zasady zbywalności praw majątkowych wynikających z akcji z zasadą, iż przeniesienie tych praw następuje przez przeniesienie własności dokumentu akcji, w sytuacji gdy – jak zakłada to ustawa – wyjątkowo i chwilowo, akcjonariusz nie posiada dokumentu akcji z powodu niewydania mu go, powinna zwyciężyć ta pierwsza zasada.

W każdym zaś razie nawet przyjęcie wyjątku od zasady, że dopuszczalne jest przeniesienie przez akcjonariusza praw wynikających z akcji na okaziciela w drodze przelewu w sytuacji, gdy spółka nie wydała mu dokumentu akcji, nie uprawnia do rozciągnięcia tego wyjątku na przypadek wydania przez spółkę dokumentu akcji (także duplikatu w zamian za akcję umorzona), który jest nieważny. Konsekwencją przeciwnego stanowiska jest – czego przykładem jest sytuacja zaistniała w rozpoznawanej sprawie – uznanie skuteczności obrotu prawami z akcji, mimo że istnienie tych praw zostaje wykazane nieważnymi dokumentami akcji.

Zaskarżony wyrok jest wynikiem zastosowania tzw. konwersji, tj. przekształcenia nieważnej czynności prawnej na inną skuteczną czynność prawną, umożliwiającą realizację tego samego lub podobnego celu. Zabieg taki, sprowadzający się do przyjęcia, że przeniesienie własności akcji na okaziciela, które nie doprowadziło do przeniesienia praw wynikających z akcji, jest jednakże skutecznym – jako umowa przelewu – przeniesieniem tych praw, nie jest uprawniony. Prowadzi mianowicie do obejścia wskazanej wyżej zasady, według której przeniesienie praw z akcji na okaziciela następuje przez przeniesienie własności dokumentu akcji i do przeniesienia tego wymagane jest wydanie dokumentu akcji oraz że w tym przypadku nie stosuje się przepisów o przelewie wierzytelności.

Poza tym należy zauważyć, że w wypadku gdy bycie akcjonariuszem związane jest z akcjami na okaziciela, stosownie do art. 343 § 1 k.s.h. za akcjonariusza wobec

spółki uważa się posiadaczem ważnego dokumentu akcji, niezależnie od tego w jaki sposób nabył on prawa z akcji. Z art. 406 § 2 k.s.h. wynika zaś, że akcje na okaziciela dają prawo uczestniczenia w walnym zgromadzeniu tylko wówczas, gdy akcjonariusz wylegitymuje się posiadaniem ważnego dokumentu akcji. Już choćby ze względu na te unormowania ani S. G., ani powód – choćby nabycie przez nich praw wynikających z akcji było ważne – nie mogli być uważani wobec pozwanej za akcjonariuszy, ani uczestniczyć jako akcjonariusze w walnym zgromadzeniu w dniu 20 września 2001 r.

W konsekwencji nie można było uznać, że na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy pozwanej w dniu 20 września 2001 r. reprezentowana była choćby jedna akcja, a to stosownie do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 maja 2006 r. powoduje, że w istocie nie było to walne zgromadzenie, a podjęte na nim uchwały nr (...)/2001 i nr (...)/2001 nie istnieją.

Należy dodać, że okoliczność, iż w zamian za wypis prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w K. z dnia 23 grudnia 1996 r. o umorzeniu akcji wydane zostały E. M.-K. duplikaty umorzonych akcji (mimo że nie są one ważne) wyłącza możliwość posługiwania się przez nią tym wypisem jako dowodem zastępującym umorzone akcje. Właśnie dlatego, że wydane duplikaty akcji okazały się dokumentami nieważnymi, E. M.-K. przysługuje roszczenie do pozwanej o wydanie ważnych duplikatów dokumentów akcji (art. 328 § 5 w zw. z art. 357 § 1 k.s.h.). Do tego czasu nie miała ona i nie ma możliwości skutecznego wykonywania praw z akcji, będących akcjami na okaziciela, ani wobec tego że ich nie posiada – ich zbycia. Niewydanie duplikatów akcji w terminie tygodnia od dnia zgłoszenia roszczenia o ich wydanie może rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą pozwanej za szkodę wyrządzoną jej zaniechaniem.

Wobec sprzedaży nieważnych akcji nie doszło do skutecznego nabycia praw z akcji nie tylko przez S. G., ale – wbrew stwierdzeniu Sądu Apelacyjnego – także przez powoda. Ma on wszakże interes prawny w żądaniu ustalenia nieistnienia uchwał podjętych przez walne zgromadzenie akcjonariuszy pozwanej podjętych po nieskutecznym nabyciu przez niego akcji (art. 189 k.p.c.). Wyraża się on w usunięciu niepewności co do wielkości roszczeń, jakie powód – jeżeli je zachował – może zgłosić w stosunku do S. G. z tytułu sprzedaży przez niego nieważnych akcji. Rozmiar tych roszczeń zależy od wartości akcji, a ta jest uwarunkowana m. in. kondycją Spółki, na którą wpływ ma istnienie bądź nieistnienie określonych uchwał podjętych przez walne zgromadzenie akcjonariuszy, w szczególności dotyczących obsadzenia organów Spółki.

Z przytoczonych względów, nie odmawiając zasadności podstawy naruszenia prawa materialnego, na której oparte zostały rozpoznane skargi kasacyjne, Sąd Najwyższy uznał, iż zaskarżony wyrok mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu, co uzasadnia oddalenie obu skarg kasacyjnych (art. 398¹⁴ k.p.c.).

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 1 zd. pierwsze w zw. z art. 98 § 1 i 3 oraz art. 109 § 2 k.p.c. w zw. z § 13 ust. 4 pkt 2 oraz § 11 ust. 1 pkt 7 w zw. z § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).